

Pregledni rad



UNAPREĐENJE SPOSOBNOSTI ODGOVORA NA POPLAVE - UČENJE IZ ISKUSTVA SLOVENIJE ZA SRBIJU I BOSNU I HERCEGOVINU

Jelena Simović

Gorska služba spasavanja Bosne i Hercegovine, simovic1106@gmail.com

Apstrakt: U avgustu 2023. godine, Slovenija se suočila sa ozbiljnim poplavama, ali njeno efikasno korištenje EU Mehanizma civilne zaštite istaklo je spremnost i sposobnosti odgovora. Ovaj rad analizira naučene lekcije iz slovenačkog iskustva i razmatra kako bi Srbija, kao i Bosna i Hercegovina, na Zapadnom Balkanu, mogle iskoristiti ovaj mehanizam za unapređenje svojih sistema civilne zaštite. Proučavanjem uticaja nedavnog poplavnog događaja na susjedne zemlje, pregledni rad naglašava potencijal za poboljšanu regionalnu saradnju i odgovor na katastrofe unutar okvira EU Mehanizma civilne zaštite. Osim toga, pregledni rad ističe ključnu potrebu za jačanjem otpornosti na katastrofe u regionu koji postaje sve ranjiviji na prirodne nepogode. Ono baca svjetlo na ulogu međunarodne saradnje, ne samo u odgovoru na katastrofe, već i u podsticanju pomirenja i saradnje između zemalja na Zapadnom Balkanu, doprinoseći tako stabilnijoj i sigurnijoj budućnosti regiona.

Ključne reči: EU Mehanizam civilne zaštite, otpornost na katastrofe, regionalna saradnja, prekogranična saradnja, odgovor na katastrofu.

1. Uvod

Zapadni Balkan je u poslednju deceniju svjedočio sve češćim prirodnim katastrofama, uključujući poplave, požare i zemljotrese (Cvetković, Romanić & Beriša, 2023; Cvetković & Janković, 2020; Goayl, 2019; Hussaini, 2020). Potreba za efikasnim strategijama odgovora na katastrofe i njihovog ublažavanja u ovom regionu postaje sve očiglednija (Aktar et al., 2021). Kao susjedne zemlje, Srbija i Bosna i Hercegovina, dijele ne samo geografsku blizinu već i zajedničku ranjivost prema takvim događajima. Kako bismo se suočili sa ovim izazovima,

ključno je ispitati uspješne modele upravljanja katastrofama i odgovora unutar evropskog konteksta.

Nedavne razorne poplave koje su pogodile Sloveniju u avgustu 2023. godine predstavljaju upečatljivu studiju slučaja. Slovenija, članica Evropske unije (EU), efikasno je koristila EU Mehanizam civilne zaštite da upravlja krizom i minimizira njen uticaj. Ovo iskustvo pruža dragocjene uvide u to kako susjedne zemlje mogu ojačati svoje sisteme civilne zaštite i poboljšati otpornost na katastrofe, kao i naučene lekcije iz spretnog korišćenja EU Mehanizma civilne zaštite u Sloveniji, potencijalne koristi i implikacije usvajanja sličnih strategija u Srbiji i Bosni i Hercegovini.

Analizom prekograničnih posljedica slovenačkih poplava, cilj nam je osvijetliti prilike za jaču regionalnu saradnju i unaprijeđenje mehanizama odgovora na katastrofe u okviru Zapadnog Balkana. Za Srbiju i Bosnu i Hercegovinu, učešće u mehanizmu nosi obećanje svjetlije, otpornije budućnosti. Pridruživanjem ovom zajedničkom naporu, ove zemlje imaju potencijal značajnog poboljšanja svojih kapaciteta za odgovor na katastrofe.

2. O Mehanizmu Civilne zaštite Evropske Unije

Osnov evropskog okvira za upravljanje katastrofama je EU Mehanizam civilne zaštite. EU Mehanizam civilne zaštite, osnovan 2001. godine, predstavlja okvir za koordinaciju pružanja pomoći i humanitarne pomoći kada zemlja suoči s katastrofama, bilo da su prirodne ili izazvane ljudskim faktorom i to kada premaše njene sposobnosti odgovora. Ovo se posebno odnosi kada je razmjera ili priroda katastrofe izvan kapaciteta pogođene nacije, kako je definisano Odlukom 1313/13/EU. Mehanizam obuhvata 34 evropske zemlje (27 članica EU, Ujedinjeno Kraljevstvo, Island, Norveška, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija, Bosna i Hercegovina i Turska). Ukorijenjen u principima saradnje i solidarnosti, mehanizam personifikuje posvećenost Evropske unije brzom, efikasnom i kooperativnom upravljanju katastrofama. On okuplja nacije, prevazilazi granice i objedinjuje resurse kako bi stvorio snažnu snagu za odgovor na katastrofe i oporavak.

Mehanizam civilne zaštite EU je svjedočanstvo o snazi saradnje. Omogućava saradnju između članica EU, partnerskih zemalja i različitih zainteresovanih strana. Duh jedinstva i međusobne podrške pokreće njegove operacije, ističući da kolektivno djelovanje daje superiorne rezultate u odgovoru na katastrofe. Jedna od ključnih karakteristika

mehanizma je njegov obiman resursni fond. Članice i partneri doprinose ne samo svojim stručnostima već i ključnim sredstvima kao što su visoko obučeno osoblje, specijalizovana oprema i osnovni materijali.

Ovaj mehanizam dijeljenja resursa osigurava da regije pogođene katastrofama dobiju pravovremenu i efikasnu pomoć. Vrijeme je često najkritičniji faktor u odgovoru na katastrofe, te je brza sposobnost raspoređivanja mehanizma ključna za njegovu efikasnost. Kada zemlja-česnica zatraži pomoć, mehanizam pojednostavljuje proces, obezbjeđujući da pomoć bude brzo i efikasno usmjerena ka pogođenom području. Odluke u okviru mehanizma donose se konsenzusom, što ilustruje njegov pravičan i kooperativan karakter. Ovaj pristup garantuje da se akcije mehanizma usklađuju sa vrijednostima i prioritetima svih učesničkih nacija. On personifikuje principe demokratskog donošenja odluka i djeljene odgovornosti.

Srbija i Bosna i Hercegovina su punopravne članice ovog mehanizma, što im omogućava pristup i pružanje pomoći tokom vremena krize. Članstvo im pruža mogućnost zahtijevanja i pružanja podrške od drugih zemalja unutar EU. Važno je napomenuti da ovo članstvo nosi i određene izazove i otvara nove prilike u upravljanju odgovorom na katastrofe i pripravnosti. Kao članice Mehanizma civilne zaštite EU, Srbija i Bosna i Hercegovina mogu izvući koristi iz ove saradnje, uključujući pristup resursima, obuci i regionalnoj suradnji. Ova dvostruka dinamika naglašava važnost aktivne saradnje i izgradnje kapaciteta za obje zemlje. Tu nije riječ samo o jačanju kapaciteta odgovora na katastrofe, već i o jačanju regionalne sigurnosti i stabilnosti na Zapadnom Balkanu direktno utičući u očuvanju bezbjednosti i stabilnosti u regionu, pridonoseći tako sigurnijoj budućnosti za sve uključene države.

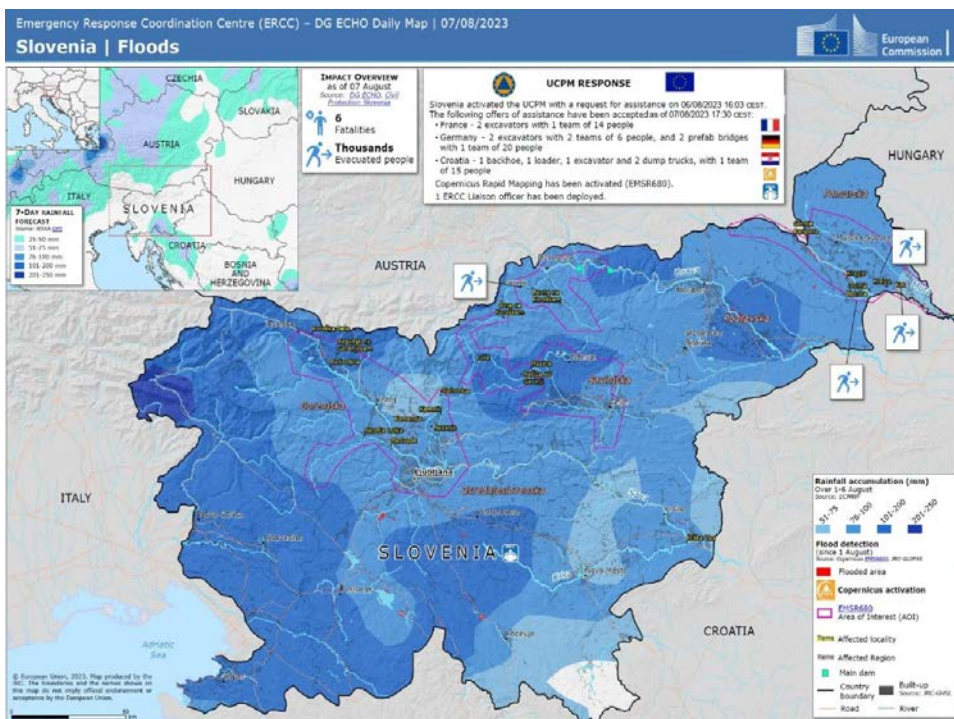
3. Poplave u Sloveniji

3.1. Neočekivana katastrofa

Početak avgusta 2023. godine, Sloveniju je zadesila teška prirodna katastrofa nezapamćenih razmjera. Obilne kiše koje su trajale nekoliko dana izazvale su ekstremne poplave i klizišta širom zemlje. Situacija je bila ozbiljna, što je navelo Sloveniju da aktivira svoj nacionalni plan za vanredne situacije u slučaju poplava 4. avgusta. Uticaj je bio širok i

razoran, sa brojnim mostovima koji su se srušili, putevima koji su postali neprohodni i osnovnom energetsom infrastrukturu koja je pretrpjela značajna oštećenja. Poplave su zahvatile zastrašujućih dvije trećine teritorije Slovenije, obuhvatajući 181 opštinu od ukupno 212.

Posljedice po stanovništvo bile su značajne, s otprilike 8.000 ljudi evakuisanih iz svojih domova na sigurne lokacije. Iako se situacija neznatno poboljšala do 7. augusta, neke rijeke su i dalje prelazile svoje obale, prouzrokujući značajne štete. Razorne poplave u Sloveniji nisu samo raselile hiljade stanovnika, već su i duboko poremetile svakodnevni život. Osim fizičkih oštećenja infrastrukture, poslovnih prostora i domova, poplave su prouzrokovale značajne ekonomske posljedice. Zatvaranje vitalnih cesta i mostova ometalo je kretanje roba i ljudi, utičući na trgovinu i ekonomiju. Zajednice u pogođenim regijama suočile su se sa ozbiljnim ekonomskim izazovima i posljedicama ove katastrofe.



Slika 1. Poplavno područje u Sloveniji, dnevna mapa Civilne zaštite Evropske Unije 07/08/23

1.2. Međunarodni odgovor

Kriza je zahtijevala znatnu mobilizaciju vatrogasnih i spasilačkih službi, s hiljadama osoblja raspoređenih u pogođenim područjima. S obzirom na nezapamćenu razmjenu katastrofe, Slovenija je 6. avgusta uputila formalni zahtjev za međunarodnu pomoć putem Mehanizma civilne zaštite Europske unije. Ovaj apel je definisao konkretne potrebe, uključujući helikoptere i tešku mehanizaciju, kao što su bageri i montažni mostovi.

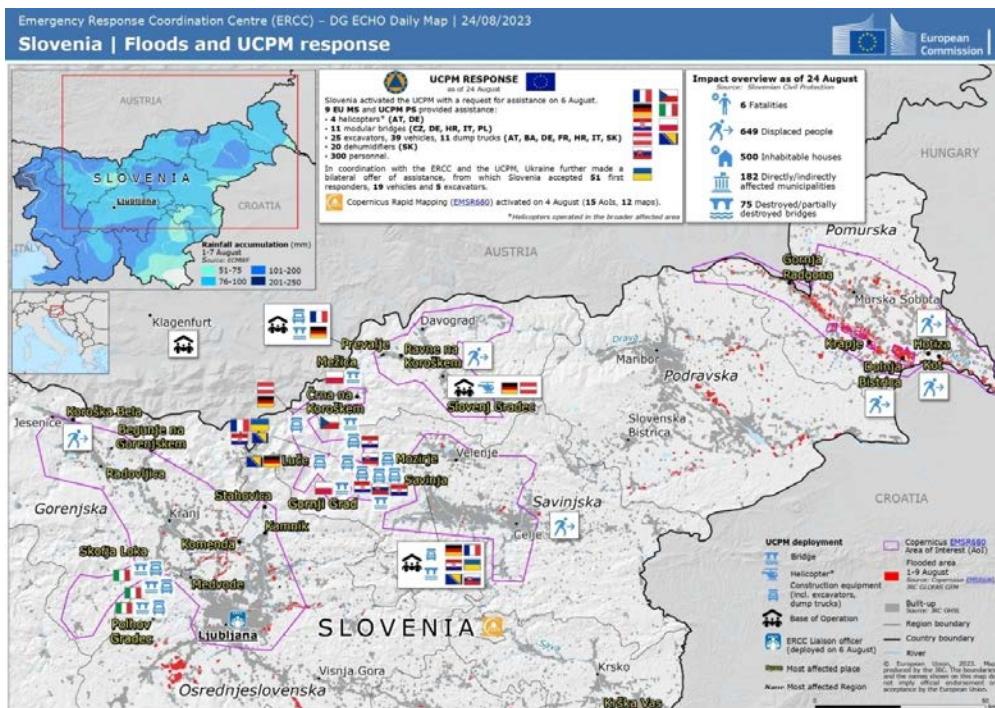
Međunarodni odgovor bio je brz i pokazao je izuzetnu solidarnost. Nekoliko zemalja, uključujući Austriju, Hrvatsku, Njemačku, Mađarsku i Španiju, odmah je ponudilo svoje helikoptere kako bi pomogli u naporima za pomoć. Osim toga, zemlje poput Hrvatske, Francuske, Njemačke, Slovačke i drugih pružile su pomoć u vidu bagera, doprinoseći neophodnim radnjama čišćenja i obnove. Modularni prefabrikovani mostovi također su ponuđeni od strane više zemalja, uključujući Hrvatsku, Češku, Njemačku, Italiju, Poljsku i druge.

Katastrofa koja je zadesila Sloveniju u avgustu ne samo da je pokazala efikasnost prekogranične saradnje u upravljanju katastrofama, već je naglasila i značaj brzog odgovora i dijeljenja resursa u vremenima krize. Ova zajednička akcija predstavlja moćan dokaz duha jedinstva i solidarnosti koji čini temelj Mehanizma civilne zaštite Europske unije, pokazujući njegovu sposobnost ublažavanja uticaja katastrofa na pogođene zajednice.

Tabela 1. Zahtjev za međunarodnu pomoć

Zemlja pouđač pomoći	Oprema	Datum po- nude	Status
Austrija	• 2 teleskopska utovarivača	06/08	<i>Odbijeno</i>
	• 2 helikoptera B212,S76	07/08	Misija završena 13. Avgust
	• 2 Bagera	08/08	Prihvaćeno – Stiglo 9. Avgusta
Bosna I Hercegovina	• 5 bagera gusjeničara (33.1t,29.5t,16.1t,15.9t,15.3t) • 1 spider bager (14t)	10/08	Prihvaćeno – Stiglo 11. i 12. Avgusta
	• 2 bagera gusjeničara >17.5t		

Bugarska		06/08	Otkazano
Hrvatska	<ul style="list-style-type: none"> • 1 Bager rovokopač <ul style="list-style-type: none"> • 2 Bagera • 1 Utovarivač <ul style="list-style-type: none"> • 2 Kipera • 40 m Bailey most 	07/08	Prihvaćeno – Stiglo 8. Avgusta
Češka	<ul style="list-style-type: none"> • 3 teška ojačana mosta 	07/08	Prihvaćeno – Izviđačka grupa je stigla 15. avgusta; transportna grupa očekivano stigla 21. avgusta
France	<ul style="list-style-type: none"> • 2 bagera (13t) and (14t) 	06/08	Prihvaćeno – Stilo 8. Avgusta
Germany	<ul style="list-style-type: none"> • 1 bager gusjeničar (16,5t) <ul style="list-style-type: none"> • 1 spider bager 2 montažni mostovi svaki 30 metara 	06/08	Prihvaćeno – Stilo 8. Avgusta
Germany	<ul style="list-style-type: none"> • 2 Helikoptera (Ch-53) 	07/08	Prihvaćeno – stiglo 8. Avgusta
Italy	<ul style="list-style-type: none"> • 3 bailey mosta • 1 bager gusjeničar (25t) 	08/08	Prihvaćeno- Stiglo 10. Avgusta
Italy	<ul style="list-style-type: none"> • 3 bagera (17,05t) 		
Italy	<ul style="list-style-type: none"> • 1 bager (20t) 	09/08	Prihvaćeno- Stiglo 10. Avgusta
Poland	<ul style="list-style-type: none"> • 2 Sklopivi mostovi 	09/08	Prihvaćeno – Stiglo TBC
Slovakia	<ul style="list-style-type: none"> • 2 bagera (39.25t) • 2 bagera (22.2t) 	07/08	Prihvaćeno – Stiglo 11. Avgusta
Slovakia	<ul style="list-style-type: none"> • 20 isušivači vlage 	14/08	Prihvaćeno – Stiglo TBC



Slika 2. Poplave u Sloveniji i odgovor UCPM-a 24/08/23

4. Perspektive EU mehanizma civilne zaštite za Srbiju i Bosnu i Hercegovinu

Kao članovi Mehanizma civilne zaštite EU, Srbija i Bosna i Hercegovina već su iskusili koristi ove saradnje tokom prošlih katastrofa. Tokom razornih poplava u maju 2014. godine, Srbija je osjetila uticaj evropske solidarnosti putem Mehanizma civilne zaštite EU. Ta operacija bila je jedna od najvećih od uspostavljanja mehanizma 2001. godine. Većina članica EU ponudila je pomoć poput brodova, helikoptera, pumpi i humanitarnih paketa Srbiji, ali i susjednoj Bosni i Hercegovini. Više od 800 humanitarnih radnika je raspoređeno, proizvedeno je 80 satelitskih slika i mapa, a Evropska komisija sufinansirala je transport pomoći do pogođenih područja u obje zemlje.

Umjesto reaktivnog čekanja novih katastrofa, ove zemlje bi trebale proaktivno jačati svoje kapacitete kroz zajedničke vježbe, posebno usmjerene na unapređenje spremnosti spasilačkih timova za efikasno reagiranje na ozbiljne prirodne katastrofe poput poplava (Cvetković et al., 2021; Ocal et al., 2020). Imajući u vidu uspješne primjere prošle

suradnje unutar mehanizma i potrebu za jačanjem kapaciteta zaštite od katastrofa, ova inicijativa mogla bi biti ključna za postizanje sigurnije i stabilnije regije u budućnosti.

Povećanje integracije i specijalizacije predstavljaju ključne perspektive za Srbiju i Bosnu i Hercegovinu unutar EU Mehanizma civilne zaštite. Integracija uključuje usklađivanje nacionalnih planova odgovora na katastrofe s EU standardima, potičući dublju suradnju i razmjenu informacija. S druge strane, specijalizacija se fokusira na razvoj posebnih vještina i tehnika prilagođenih specifičnim rizicima, jačajući kapacitete za učinkovit odgovor. Ovaj pristup ne samo da bi poboljšao učesće u mehanizmu već bi doprinjeo povezanijem sistemu odgovora na katastrofe u cijelom Zapadnom Balkanu.

Zaključak

U svijetu koji često naglašava podjele, Mehanizam civilne zaštite Europske unije stoji kao svjedočanstvo moći jedinstva. Smješten u srcu Zapadnog Balkana, gdje zajednička historija i zajedničke ranjivosti čvrsto povezuju Srbiju i Bosnu i Hercegovinu, mehanizam ne pruža samo ključnu podršku tokom katastrofa, već i most ka pomirenju i suradnji. Nedavne poplave u Sloveniji služe kao snažan podsjetnik na rastuću ranjivost Zapadnog Balkana prema prirodnim katastrofama. Kao susjedne zemlje, Srbija i Bosna i Hercegovina suočavaju se sličnim rizicima, što naglašava važnost njihovog zajedničkog odgovora. Učešće u EU Mehanizmu civilne zaštite pruža im priliku da ojačaju svoje kapacitete za odgovor na katastrofe.

Ipak, nije samo riječ o resursima; radi se i o odnosima. Mehanizam podstiče suradnju i umrežavanje, ne samo unutar regije već i izvan granica. Partnerstva Srbije s susjednim zemljama i državama članicama EU predstavljaju solidarnost koja pokreće uspjeh mehanizma. Osim toga, mehanizam aktivno promovira pripremljenost kroz redovne vježbe i simulacije. Posvećenost Bosne i Hercegovine poboljšanju odgovora na katastrofe svjedoči o važnosti biti dobro pripremljen.

Na kraju, Mehanizam civilne zaštite Europske unije nije samo alat za upravljanje katastrofama; on je simbol pomirenja i suradnje. On obećava da će se u slučaju vanrednih situacija, Srbija i Bosna i Hercegovina udružiti, stvarajući budućnost gdje zajednički izazovi vode ka zajedničkim rješenjima. Kroz zajedničko djelovanje, imaju potencijal izgraditi ne samo otporne zajednice, već i više ujedinjen region, potvrđujući da čak i u najtežim vremenima solidarnost prevladava.

Reference

1. Aktar, M. A., Shohani, K., Hasan, M. N., & Hasan, M. K. (2021). Flood Vulnerability Assessment by Flood Vulnerability Index (FVI) Method: A Study on Sirajganj Sadar Upazila. *International Journal of Disaster Risk Management*, 3(1), 1-14.
2. Cvetković, V. M., Romanić, S., & Beriša, H. (2023). Religion Influence on Disaster Risk Reduction: A case study of Serbia. *International Journal of Disaster Risk Management*, 5(1), 66-81.
3. Cvetković, V. M., Tanasić, J., Ocal, A., Kešetović, Ž., Nikolić, N., & Dragašević, A. (2021). Capacity Development of Local Self-Governments for Disaster Risk Management. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19). doi:10.3390/ijerph181910406
4. Cvetković, V., & Janković, B. (2020). Private security preparedness for disasters caused by natural and anthropogenic hazards. *International Journal of Disaster Risk Management*, 2(1), 23-33.
5. Cvetković, V., Ocal, A., & Ivanov, A. (2019). Young adults' fear of disasters: A case study of residents from Turkey, Serbia and Macedonia. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 35, 101095. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2019.101095>
6. Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on a Union Civil Protection Mechanism <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D1313&rid=2>
7. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en
8. European Commission, Humanitarian Aid and Civil protection https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/serbia_floods_bih_en.pdf
9. Goyal, N. (2019). Disaster governance and community resilience: The law and the role of SDMA. *International Journal of Disaster Risk Management*, 1(2), 61-75.
10. Hussaini, A. (2020). Environmental Planning for Disaster Risk Reduction at Kaduna International Airport, Kaduna Nigeria. *International Journal of Disaster Risk Management*, 2(1), 35-49.
11. List of Participating Countries in the Union Civil Protection Mechanism (UCPM) https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/ucpm/guidance/list-3rd-country-participation_ucpm_en.pdf
12. Ocal, A., Cvetković, V. M., Baytiyeh, H., Tedim, F. M. S., & Zečević, M. (2020). Public reactions to the disaster COVID-19: a comparative

study in Italy, Lebanon, Portugal, and Serbia. *Geomatics, Natural Hazards and Risk*, 11(1), 1864-1885. doi:10.1080/19475705.2020.1811405

13. Slovenia Floods, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation 01.09.2023. ECHO Civil Protection Message No4

14. Slovenia Situation Report, Emergency overview/information 10.08.2023.

15. Služba za Podporo Štabu CZ RS, Informacija o međunarodni pomoći o poplavah v Sloveniji, 08.09.2023

16. Sporazum između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Srbije o saradnji u zaštiti od prirodnih i drugih katastrofa, br. 7/11 od 2011.godine.

Review article

ENHANCING FLOOD RESPONSE CAPACITIES - LESSONS FROM SLOVENIA FOR SERBIA AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Jelena Simović

Gorska služba spasavanja Bosne i Hercegovine, simovic1106@gmail.com

Abstract: In August 2023, Slovenia faced severe floods, yet its effective utilization of the EU Civil Protection Mechanism highlighted preparedness and response capabilities. This paper analyzes the lessons learned from the Slovenian experience and explores how Serbia and Bosnia and Herzegovina in the Western Balkans could leverage this mechanism to enhance their civil protection systems. Examining the impact of the recent flood event on neighboring countries, the review emphasizes the potential for improved regional collaboration and disaster response within the framework of the EU Civil Protection Mechanism. Furthermore, it underscores the crucial need to strengthen disaster resilience in a region increasingly vulnerable to natural disasters. Shedding light on the role of international cooperation, not only in disaster response but also in fostering reconciliation and collaboration among Western Balkan countries, it contributes to a more stable and secure future for the region.

Keywords: EU Civil Protection Mechanism, disaster resilience, regional collaboration, cross-border cooperation, disaster response.